

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ АБОРТІВ У ДЕЯКИХ ШТАТАХ США

PROBLEM ISSUES ON CRIMINALIZATION OF ABORTIONS IN SOME STATES OF THE USA

Кисельова О.М., студентка III курсу

*Інститут прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Стаття присвячена одній з актуальних проблем конституційного права щодо питання впливу криміналізації абортів на права людини на прикладі практики Сполучених Штатів Америки. Досліджуються законопроекти, внесені на розгляд у штатах Алабама, Міссісіпі, Кентукі, Огайо, Джорджія та Луїзіана з погляду прав ненародженої дитини та жінки. У статті розглянуті останні погляди науковців на зміст права на життя, а також на момент його виникнення. Виділяються такі погляди на момент початку життя, як: момент зачаття, початок фізіологічних пологів, народження. Також у статті описана практика європейських держав щодо абортів в аспекті строків вагітності, на яких можливе їх проведення. Наводиться практика Європейського суду з прав людини, у якій здійснення абортів на певних строках не вважається позбавленням життя дитини. Розкривається право особи на приватність як соматичного права, зміст якого впливає з поправок до Конституції США. Аналізується практика Верховного Суду США щодо питання права на приватність і прав на контроль народжуваності, абортів, вільне розпорядження власним тілом тощо як його складові частини. Автор зазначає про важливість врахування у правовій практиці США положень Міжамериканської конвенції про попередження, покарання і викорінення насильства щодо жінок як вектору розвитку права жінки на розпорядження власним тілом, у т. ч. на проведення абортів. Зазначається про те, що позбавлення права на аборт у разі насильства щодо жінки можна вважати порушенням цієї Конвенції. Наголошено, що права особи в умовах сьогодення розвиваються і важливим є пошук шляхів вирішення цієї проблеми з обох боків. Розкривається необхідність комплексного підходу до розуміння права на аборт поруч із правом на життя як і дитини, так і матері із урахуванням важливості сьогоденні його комфортних умов, заборону втручання в особисте життя, правом діяти на власний розсуд.

Ключові слова: Конституція США, право США, аборт, право на життя, право на приватність.

The article deals with one of the pressing issues of constitutional law regarding the impact of abortion criminalization on human rights in the example of the United States of America practice. The bills tabled in Alabama, Mississippi, Kentucky, Ohio, Georgia, and Louisiana for the rights of the unborn child and woman are being investigated. The article examines the latest views of scientists on the content of the right to life, as well as at the time of its emergence. There are such views at the beginning of life as: the moment of conception, the beginning of physiological birth, birth. The article also describes the practice of European countries on abortion in terms of pregnancy, which may be carried out. The practice of the ECtHR is described, in which abortion for a certain period is not considered a deprivation of life for a child. The right of a person to privacy as a somatic right, the meaning of which is derived from amendments to the US Constitution, is revealed. The case law of the US Supreme Court on the issue of the right to privacy and birth control rights, abortions, the free disposal of one's body, and its constituents is analyzed. The author points out the importance of incorporating into the US legal practice the provisions of the Inter-American Convention on the Prevention, Punishment and Eradication of Violence against Women as a Vector for the Development of a Woman's Right to Dispose of Her Own Body, Including Abortion. It is argued that deprivation of the right to abortion in the event of violence against a woman can be considered a violation of this Convention. It is emphasized that the rights of the person in the present conditions are developing and it is important to find ways of solving this problem on both sides.

Key words: Constitution of the USA, the USA law, abortion, right to live, right to privacy.

Вступ. На сучасному етапі розвитку суспільства Сполучені Штати Америки (далі – США) провели ряд реформ, серед яких постало питання і щодо введення кримінальної відповідальності за проведення абортів. Перший такий законопроект № 13A-13-7 від 30 квітня 2019 р. був запропонований у штаті Алабама [1], згодом подібні законопроекти були ініційовані ще у 5 штатах: Міссісіпі, Кентукі, Огайо, Джорджія та Луїзіана. Сьогодні вони не прийняті, оскільки їх розгляд є ще незавершеним. Натомість позиції Верховного Суду США та федеральних судів залишаються неоднозначними, оскільки це питання є достатньо дискусійним: з одного боку, необхідно визначитися із моментом початку життя особи як з моментом виникнення її прав, а з іншого – дослідити, чи не є така заборона порушенням конституційних прав інших осіб. Така дискусія ведеться також у наукових колах, причому існують як прихильники криміналізації абортів, так і ті науковці, що виступають проти. Наприклад, О. Кашінцева, М. Медведева та Р. Гревцова виступають на боці теорії, закріпленою біоетикою, яка відзначає, що ембріон є людською особистістю з моменту зачаття, і вважають абортів порушенням права ембріона на життя. Натомість Р. Докінз, Г. Романовський зазначають, що внаслідок вирішення питання про проведення абортів страждання жінки враховуються як більш суттєві, ніж страждання ембріона, і пріоритет надають життю жінки.

Метою статті є висвітлення цієї проблеми з погляду права на життя та приватність, закріплених у поправках I, III, IV, V та XIV до Конституції США, а також загальних правових позицій, прийнятих міжнародною практикою.

Виклад основного матеріалу. Спроби криміналізації абортів в США простежуються у згаданому вище законопроекті № 13A-13-7 штата Алабама. Зокрема, зазначається, що «будь-яка особа, що умисно застосує до вагітної жінки будь-який препарат чи речовину або застосує будь-який інструмент чи інші засоби для того, щоб спричинити аборт, викидень чи передчасні пологи, або організатор, підбурювач чи пособник до цього злочину, окрім випадків, коли це вчинено для збереження життя жінки чи її здоров'я, будуть засуджені до штрафу у розмірі від 100 до 1 000 доларів, а також можуть бути позбавлені волі чи засуджені до тяжких робіт в окрузі на строк не більше 12 місяців» [1]. Таким чином, у діях, які за загальною світовою практикою є дозволеними на невеликих строках вагітності, влада Алабами вбачає склад злочину, що посягає на життя та здоров'я особи.

Ст. 3 Загальної декларації прав людини, підписантом якої є і США, визнає право особи на життя, свободу й особисту недоторканість [2]. Отже, дійсно, США визнали одним із своїх найголовніших завдань захист життя особи ще у 1948 р.

Питання щодо моменту початку життя людини є достатньо поширеним у наукових колах. Найбільшу увагу до цієї проблеми привертають вчені кримінального права, наприклад А. Соловйов. Він висунув теорію, згідно якої головним критерієм у цьому питанні є здатність до автономного життя, а тому за браком такої здатності у ембріона єдиною автономною біологічною одиницею залишатиметься мати, а моментом виникнення права на життя слід визнати народження людини [3]. Завдяки поглядам деяких українських

науковців, зокрема В. Набокова, існує думка, що відповідно до ст. 115 Кримінального кодексу України початком життя вважають початок фізіологічних пологів [4, с. 40]. Натомість за сучасного розвитку технологій, біомедицині етики і загального прогресу людства необхідним є перегляд такої позиції.

У контексті зазначеної проблематики важливо звернутися і до медичної практики, зокрема до терміна «життєздатність», який передбачає випадки збереження життя дитини в акушерських умовах із досягненням 22-го тижня вагітності [5]. До того ж, згідно із положенням ст. 50 Закону України «Основи законодавства про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 р. штучне переривання вагітності може бути здійснене за бажанням жінки до 12-го тижня вагітності, а за наявності медичних показань – до 22-го [6].

Практика Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) у цьому питанні є неоднозначною, зокрема у справах «Во проти Франції» та «Еванс проти Сполученого Королівства» суд доходить висновку, що невмотивовану відмову у проведенні абортів на ранніх строках вагітності необхідно розцінювати як порушення права на повагу до приватного та сімейного життя, а сам аборт у такому разі не вважається вбивством [7, с. 125–127].

Так само, якщо розглядати законодавство європейських країн із питань проведення абортів, правові позиції є неоднаковими. Наприклад, у Румунії, Королівстві Швеція, Республіці Молдова, Швейцарській Конфедерації, Королівстві Бельгія, Російській Федерації, Французькій Республіці, Сполученому Королівстві Великої Британії, Шотландії та Північній Ірландії йдуть таким же шляхом, як і в Україні. Більш жорстким є законодавство Республіки Польща, Португальської Республіки, Республіки Ірландія та Республіки Мальта, де існують обмеження лише до 12-го тижня, за винятком випадків, коли жінка була жертвою насильства [8]. Тому більш розповсюдженою світовою практикою є кримінальна охорона життя дитини починаючи із 12-го тижня вагітності жінки, в окремих випадках – із 22-го тижня.

Але окрім трансформації правових позицій щодо початку життя з точки зору правових і медичних критеріїв, за сучасних умов змінюється погляд на зміст самого права на життя. Насамперед необхідно зазначити, що відповідне природне право особи повинно захищатися комплексно поруч із повагою до її гідності та свободи. Тобто право на життя поглинає в себе можливості людини щодо задоволення власних потреб, право на гідний рівень життя та вільне розпорядження ним [9], що нерозривно пов'язано із правами жінок.

У 1994 р. США підписали Міжамериканську конвенцію про попередження, покарання і викорінення насильства щодо жінок (далі – Конвенція), яка безпосередньо закріпила право жінок на особисту свободу та безпеку, повагу до власної гідності, а також висловила заклик до створення механізмів захисту жінок від насильства щодо фізичної, сексуальної та психологічної недоторканості жінок [10, с. 53–54]. Сьогодні ця Конвенція є чинною, а федеральна влада в деяких штатах фактично, проігнорувала це положення, позбавляючи жінок права на розпорядження своїм тілом так, як їм захочеться і встановила заборону на абортів навіть у випадку сексуального насильства щодо жінки. Таким чином, у згаданих вище законопроєктах міститься положення, що є діаметрально протилежним до норм Конвенції. На підтвердження цієї думки можна навести позицію ЄСПЛ у справі Брюггеман і Шойген проти Німеччини, де зазначено, що заборона абортів стала би порушенням Європейської конвенції з прав людини та втручанням у приватне життя жінки [11].

До того ж, право жінок на аборт можна дослідити крізь призму загальних конституційних прав людини. Звертаємося безпосередньо до Конституції США, а саме до поправок, адже саме вони закріпили основні права людини. Так, поправка XIV закріплює, що «жоден штат не може позбавити якусь особу життя, свободи чи власності без належної правової процедури, як і не може відмовити жодній особі, що підлягає його юрисдикції, у рівному захисті законом», а поправка IX визначає, що перелік у Конституції певних прав не можна тлумачити як заперечення чи обмеження інших, належних народові. Отже, можна дійти висновку, що хоча право жінок на аборт прямо не передбачається Конституцією США, неможливо однозначно говорити про заперечення чи обмеження цього права.

У сучасному вимірі погляд на право на життя лише як на захист людини від будь-якого насильства є занадто звуженим розумінням. Після прийняття Конституції США воно розширилося повагою до емоцій особи, її репутації, захистом від високого рівня шуму, забруднення тощо. Тому і прослідковується дуже тісний зв'язок права на життя із правом на приватність. Причому прямого закріплення останнього в Конституції США немає, проте у рішенні Верховного Суду США у справі *Griswold v. Connecticut* зазначено, що розуміння загального права на приватність виводиться із змісту I, III, IV, V та XIV поправок до Конституції США, а також інтересів, що нею охороняються і передбачає невтручання в особисте та сімейне життя особи.

Із розвитком права на приватність суди США спочатку уникали висловлення чітких правових позицій з питань контролю народжуваності й абортів. Але вже у 1973 р. з'явився судовий прецедент у цьому питанні – рішення Верховного Суду США *Roe v. Wade*. У цьому рішенні міститься важлива теза: право на приватність включає в себе право на аборт. Вирішуючи цю справу, суддя аналізував історію законодавства про абортів (у т. ч. не тільки в Америці, а й за кордоном), медичні, філософські та релігійні аспекти цього питання. Також він виділив один із інтересів держави, що може виправдати дозвіл на абортів: піклування про здоров'я матері. На підставі цього рішення навіть було визнано неправомірним законодавство деяких штатів щодо високої вартості проведення абортів. І хоча вищезазначене судове рішення викликало громадське обурення і декілька разів переглядалося, скасовано воно не було. Навпаки, у процесі відхилення оскаржень Суд ухвалив, що до набуття життєздатності плодом жінка має право перервати вагітність, а закон штату є неконституційним, якщо він встановлює перешкоду рішенню жінки [12, с. 13–25, 42–58, 132–137].

Отже, підсумовуючи, можна сказати, що загальна законодавча практика США тривалий час йшла шляхом встановлення обмежень втручання держави у сферу життя людини, що стосується прийняття рішень, пов'язаних із розпорядженням власним тілом. І розвиток пренатальної діагностики вплинув на ставлення суспільства до проблеми абортів в підтримку їх легалізації [13]. Натомість такий факт викликає постійні обурення певних прошарків населення США, які проводять мітинги проти абортів.

Висновки. Таким чином, питання криміналізації абортів, зокрема в США, на даний час залишається достатньо спірним, але важливо враховувати трансформацію прав особи та розширення її особистих свобод. Тому можна зробити висновок, що такі дії федеральної влади у штатах Алабама, Міссісіпі, Кентукі, Огайо, Джорджія і Луїзіана, дійсно, порушують права жінок на приватність, свободу волі та вільне розпорядження своїм життям і є недоцільними у разі, коли йдеться про ранні строки вагітності та загрозу здоров'ю жінки.

ЛІТЕРАТУРА

- Alabama Abortion Laws: Draft Law № 13A-13-7, 2019. URL: <https://statelaws.findlaw.com/alabama-law/alabama-abortion-laws.html> (дата звернення: 27.03.2020).
- Загальна декларація прав людини: Документ від 10 грудня 1948 р. № 995_015 / *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 27.03.2020).

3. Соловійов А. Деякі юридичні проблеми штучного переривання вагітності в аспекті права людини на життя. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2001. № 30. С. 21–25.
4. Баулін Ю.В., Борисов В.І., Тютюгін В. І. та ін. Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / за ред. В.Я. Тація, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. Харків : Право, 2015. 680 с.
5. Орлеан А. Початок кримінально-правової охорони життя людини. *Вісник Академії правових наук України*. 2012. № 4 (71). С. 299–307.
6. Основи законодавства про охорону здоров'я : Закон України від 19 листопада 1992 р. № 2801-ХІІ / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12> (дата звернення: 27.03.2020)
7. Кулик Т. Початок життя людини, як фактор забезпечення та захисту права на життя. *Збірник тез Науково-практичного круглого столу присвяченого Дню Конституції України* : зб. тез наук. доп. і повідомлень наук. конф. (24 червня 2019р.). Харків : ХНУВС, 2019. 251 с.
8. Лазарус Дж.В. Почему Международная федерация планирования семьи определила обеспечение свободного доступа к услугам по прерыванию беременности в качестве одного из пяти основных направлений своей деятельности? *Европейский журнал по репродуктивному здоровью*. 2005. № 59. С. 26–30.
9. Харатян Т.Н. Трансформація змісту права на життя в умовах розвитку сучасних біотехнологій. *Сучасний вимір прав людини: конституційний контекст. XI Тодиківські читання* : зб. тез наук. доп. і повідомлень Міжнар. наук. конф. (26–27 жовт. 2018 р.). Харків : НЮУ, 2018. С. 260–263.
10. Сироїд Т.Л., Фоміна Л.О. Міжнародний захист прав людини : навчальний посібник. Харків : Право, 2019. 310 с.
11. Басовська К. Практика Європейського суду з прав людини щодо застосування статті 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (право на життя). *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2012. № 93. С. 84–87.
12. Право США. №1/2. Київ, 2013. 356 с.
13. Саввина О.В. Развитие пренатальной диагностики в середине XX века и ее влияние на легализацию аборт в Великобритании и США. *Проблемы социальной гигиены, здравоохранения и истории медицины*. 2015. Т. 23. Вип. 4. С. 62–64.